

Эффективность управления собственностью вообще и эффективность использования рассмотренных выше схем в практике управления городским имуществом, в частности, во многом зависит от необходимого информационного обеспечения. При этом важно иметь достаточно полные сведения как об объекте, так и субъекте управления.

Получено 10.01.2002

УДК 332.87

Т.М.СТРОКАНЬ, канд. экон. наук

Черкаський державний технологічний університет

НОВІ ПІДХОДИ У ФОРМУВАННІ ТАРИФНОЇ ПОЛІТИКИ В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Розглядаються регіональні аспекти формування тарифної політики в житлово-комунальному господарстві на основі відшкодування населенням вартості послуг.

Проблема взаємовідносин підприємств і регіону, створення нових територіальних структур, здатних регулювати діяльність підприємств, насамперед комунальної форми власності, і сприяти їхньому економічному розвитку, залишається актуальною, тому що змінюються умови, в яких працюють місцеві органи управління, а також загальна економічна ситуація в країні.

Відносини з економічно самостійними підприємствами комунального господарства повинні базуватися на договірній основі з використанням економічних регуляторів: податки, встановлення граничного рівня цін і тарифів, кредити і т.д. Органи місцевого самоврядування не можуть втручатися в справи підприємств, а повинні займатися інтеграційними процесами формування соціально-економічного середовища регіону, тобто управляти тими процесами, в яких зацікавлені всі підприємства і населення регіону і які непосильні окремим підприємствам. Як показує закордонний досвід, вплив територіальних органів управління на діяльність підприємств має переважно індикативний характер, що припускає використання системи тарифного регулювання.

Жорстке утримання державою тарифів на послуги на найнижчому рівні при повній залежності житлово-комунальних підприємств від цінового диктату підприємств-постачальників, брак бюджетних коштів (дотації) для покриття зростаючої різниці між вартістю послуг і тарифами для населення, соціальна незахищеність значної частини громадян і неможливість оплати ними дедалі більшої вартості свого житла вимагають пошуку нових, нетрадиційних шляхів економічного

забезпечення діяльності галузі, формування цінової і тарифної політики.

Перехід до ринкових відносин в Україні зумовив радикальний перегляд цін і тарифів на послуги, що надаються підприємствами та організаціями житлово-комунального господарства, включаючи послуги для населення.

Для привнесення у систему цін і тарифів на основні види житлово-комунальних послуг реального економічного змісту з 1992р. у сфері житлово-комунального господарства проводиться їх лібералізація. З метою часткового вирішення назрілих проблем, започаткування реальних кроків до ринкових перетворень 15 лютого 1994р. Кабінет Міністрів України прийняв програмну постанову "Про перехід на систему плати за житло і комунальні послуги і до адресних субсидій на відшкодування цих витрат окремим верствам населення". Згідно з цією постановою плата за оренду житла і тарифи на комунальні послуги, включаючи опалення, гарячу воду, водопостачання та водовідведення, поступово підвищуватиметься до рівня повного відшкодування реальних витрат на виробництво послуг і утримання житла. Практична реалізація постанови шляхом поетапного підвищення тарифів для населення почалася наприкінці 1994р., коли рівень відшкодування населенням витрат на експлуатацію житла знизився до 0,5% [1].

До 1995р. Кабінет Міністрів України встановлював розміри зміни тарифів на ці послуги, а конкретні тарифи визначали місцеві органи влади, виходячи із затверджених Урядом граничних коефіцієнтів. Згідно з чинним законодавством (ст. 66 Житлового кодексу України), рівень квартирної плати для населення встановлюється Кабінетом Міністрів України, а плата за комунальні послуги з 1995р. – місцевими органами самоврядування. Плата за комунальні послуги визначається місцевими органами відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996р. "Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)".

Система цін і тарифів у житлово-комунальному господарстві розрахована на три групи споживачів - населення, бюджетні організації і підприємства. Тарифи на всі види послуг для бюджетних організацій та підприємств набагато перевищують тарифи для населення. Так, станом на 1 січня 2001р. тарифи на послуги підприємств теплопостачання становили для населення Київської області 40,79 грн. за 1 Гкал, для промисловості – 65,49 грн.; у Харківській області – відповідно, 54,60 і 97,12 грн. за 1 Гкал.

На кінець 1995р. граничний розмір відшкодування населенням

витрат на житлово-комунальні послуги був затверджений на рівні, не меншому від 40% фактичних витрат, у I півріччі 1996р. – не меншому від 60%, а з 30 липня 1996р. – не меншому від 80% вартості житлово-комунальних послуг (з урахуванням податку на додану вартість). Розмір квартирної плати було встановлено відповідно в розмірі 10 і 19 тис. крб. за 1 м² загальної площі в межах норм, визначених чинним законодавством.

Особливе місце в системі цін і тарифів на житлово-комунальні послуги займає квартирна плата, розмір якої не відповідає якості й комфортності житла, а також фактичним витратам на утримання житлового фонду, покриваючи їх на 58,5%.

Аналіз витрат житлово-експлуатаційних організацій на утримання житлового фонду свідчить про необхідність удосконалення механізмів регулювання розмірів квартирної плати, її диференціації залежно від якості житла, особливо при наближенні тарифів до реальної вартості послуг.

У житловому господарстві, як і в інших підгалузях комунального господарства, витрати на утримання житла і надання комунальних послуг значно коливаються по регіонах. З урахуванням цього чергове підвищення з 1 червня 1997р. рівня плати за комунальні послуги і квартирної плати до 100-процентного відшкодування їх вартості було проведене диференційовано по областях, що має забезпечити відшкодування населенням реальної вартості квартирної плати.

Чинний порядок встановлення розміру квартирної плати, обмеження тарифів на послуги водо-, тепlopостачання і водовідведення і дотування підприємств, що надають ці послуги, з боку держави в умовах дефіцитності бюджетних коштів призводить до перекидання в окремих випадках витрат на вироблення послуг для населення на промислових споживачів через завищення тарифів. Це зумовлює збільшення собівартості продукції підприємств і обертається завищеними цінами на товари й послуги.

Вагоме значення для зміни тарифної політики має постанова Кабінету Міністрів України від 22 червня 1998р. "Про удосконалення системи державного регулювання розміру квартирної плати та плати за утримання будинків і прибудинкових територій". Цією постановою право встановлювати плату за користування житлом (квартирну плату) та його утримання надане Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям. Крім цього, затверджено перелік витрат, пов'язаних з утриманням будинків і прибудинкових територій, куди вперше включені витрати на капітальний ремонт.

Для житлово-комунальних послуг треба встановити єдину методику обліку та планування їх собівартості. Приведення рівня оплати житлово-комунальних послуг у відповідність з реальними витратами на їх вироблення дасть змогу зробити це найефективніше. Важливим кроком для методичного забезпечення розробки цін і тарифів стало запровадження у травні 1997р. "Інструкції з планування, обліку і калькулювання собівартості робіт (послуг) на підприємствах і в організаціях житлово-комунального господарства". Встановлення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги на базі їх реальної вартості є адекватним існуючій економічній ситуації і дозволяє:

вирішити питання про переведення підприємств галузі у режим беззбиткового функціонування;

зменшити дефіцитність бюджетів усіх рівнів за рахунок ліквідації дотаційності галузі та зменшення субсидій;

створити належні умови як для виробництва послуг, так і для їх споживання;

відобразити у цінах і тарифах споживчі властивості та якість житла і обслуговування;

надати тарифній системі реального економічного змісту, ліквідувати викривлення, що склалися роками;

децю сповільнити розвиток інфляційних процесів, завдяки чому зменшаться тарифи для промислових підприємств;

ліквідувати соціальну несправедливість, коли всі громадяни, незважаючи на їх соціальне становище, рівень доходів, якість наявного в них житла отримують дотацію від держави на оплату житлово-комунальних послуг [1].

Незадовільне забезпечення фінансовими ресурсами і постійні неплатежі споживачів за отримані послуги спричиняють значне відставання доходів підприємств і організацій галузі від експлуатаційних витрат, що позбавляє їх можливості розвивати виробництво, поповнювати оборотні кошти, поновлювати основні фонди. Внаслідок цього на підприємствах продовжує функціонувати значна частина морально застарілого та фізично спрацьованого устаткування (котли, насоси, регулятори тощо), заміна якого на менш енергомістке значною мірою сприяла б зменшенню кінцевої вартості житлово-комунальних послуг і економії енергоресурсів.

Аналізуючи фінансове становище підприємств та організацій житлово-комунального господарства, слід відзначити велику заборгованість за надані послуги по всіх джерелах фінансування. Протягом останніх років політика ціноутворення в житлово-комунальній сфері була спрямована в першу чергу на поетапне наближення цін і тарифів

для населення до їх реальної вартості з паралельним вжиттям відповідних заходів щодо соціального захисту через механізм адресних безготівкових субсидій найменш захищеним верствам населення.

Слід зазначити і те, що держава не забезпечує підприємствам у повному обсягу компенсації з бюджету різниці між встановленими цінами і тарифами і фактичною вартістю продукції та послуг, що негативно позначається на їх фінансовому стані та якості робіт і послуг.

Існують кілька методів регулювання тарифів: за допомогою норми прибутку, яка встановлюється місцевими органами влади; шляхом встановлення максимально допустимої ціни на продукцію чи послугу; затвердження тарифів з урахуванням тільки мінімально можливих витрат підприємства; встановлення максимально можливого рівня доходу або нормативного прибутку.

Регулювання системи ціноутворення можна здійснити на базі встановлених нормативів собівартості виробництва одиниці послуги у фізичному вираженні. Тоді визначальними факторами зростання собівартості (в її вартісному вираженні при незмінності технологічного процесу і технічних способів виробництва послуг) стануть змінювані ціни на матеріали, електроенергію, заробітну плату, а не соціальні блага і матеріальне становище обслуговуючого персоналу.

Усе це дозволить здійснити перехід до відшкодування населенням 100% вартості цих послуг без істотного зростання розміру плати за них або й взагалі без його зростання. Але досягти такого результату можна тільки за рахунок пошуку резервів і зниження самих витрат, демонополізації ринку послуг і створення на ньому конкурентного середовища, ресурсо- й енергозбереження, перегляду норм споживання та нормативів витрат, встановлення лічильників енергоносіїв та інших заходів, що могли б докорінно вплинути на здешевлення вартості послуг і підвищення їх якості.

1.Онищук Г. Економіка житлово-комунального господарства: Нові підходи у формуванні цінової і тарифної політики // Економіка України. – 2001. – №7.

2.Строкань Т. Регулювання територіальних взаємовідносин комунальних підприємств і місцевих органів управління // Регіональна економіка. – 2001. – №1.

3.Строкань Т.М. Управління житлово-комунальним господарством: Досвід Кракова // Економіка України. – 2000. – №11.

Отримано 08.01.2002